

خطر تله جمعیتی برای ایران

وزارت بهداشت می‌گوید، میانگین سنی جمعیت ایران ۱۰ سال پیرتر شده و از ۲۲.۴ سال در نیمه دوم دهه ۵۰ به ۳۲ سال در نیمه دوم دهه ۹۰ رسیده است.

وزارت بهداشت می‌گوید، میانگین سنی جمعیت ایران ۱۰ سال پیرتر شده و از ۲۲.۴ سال در نیمه دوم دهه ۵۰ به ۳۲ سال در نیمه دوم دهه ۹۰ رسیده است.

به گزارش ایسنا، روزنامه همشهری نوشت: «میانگین سنی جمعیت ایران به گفته معاون بهداشت وزارت بهداشت ۱۰ سال پیرتر شده است. جمعیت ایران از میانگین سنی ۲۲.۴ سال در نیمه دوم دهه ۵۰ به ۳۲ سال در نیمه دوم دهه ۹۰ رسیده است و این یعنی زنگ خطر افزایش جمعیت سالمندی، تامین نبودن نیروی انسانی در آینده، نیاز کشور به واردات و نیروی کار خارجی، چالش جدی و ورشکستگی احتمالی نظام تامین اجتماعی در دو دهه آینده و تضعیف و تغییر ساختار و نهاد خانواده.»

حامد برکاتی، مدیر کل دفتر سلامت جمعیت و خانواده وزارت بهداشت، چندی پیش نسبت به افزایش جمعیت سالمندان در ایران هشدار داده و گفته بود که «تعداد سالمندان ۶۰ سال و بیشتر در سال ۸۵، ۵.۱ میلیون نفر بود و این عدد در آبان سال ۹۵ از مرز ۷.۴ میلیون نفر گذشت و در سال ۱۴۲۵ به بالای ۲۵ میلیون نفر هم خواهد رسید.»

به گفته او متوسط نرخ رشد سالانه جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله هم در سال‌های ۸۵ تا ۹۵، ۳.۲۸- شده است. همچنین در آبان سال ۸۵، بیش از ۲۵ میلیون جوان در ایران وجود داشت و این عدد در سال ۹۵ به ۲۰ میلیون نفر رسیده است. حالا در این شرایط، جمعیت‌شناسان درباره این میزان کاهش جمعیت هشدار می‌دهند و معتقدند که اگر پنجره جمعیتی ایرانی طی هشت تا ۱۵ سال آینده نرخ باروری ۲.۲ درصد را نداشته باشد، قطعا در تله جمعیتی گرفتار می‌شود.

آینده جمعیت جوان کشور در معرض خطر

در این شرایط، محدودی علیتی، جمعیت‌شناس، به تبعات پیرشدن جمعیت در کشور اشاره می‌کند و به همشهری می‌گوید: «درصد و ترکیب جمعیت مسئله مهمی است که کاهش آن منجر به ایجاد آسیب‌هایی می‌شود. در ایران و آلمان که هر دو جمعیت یکسانی دارند، به ترتیب جمعیت بالای ۶۵ سال ۷.۶ درصد و ۲۴ درصد است. در ژاپن هم این عدد ۲۸ درصد است. بررسی‌ها نشان می‌دهد، هر قدر عدد جمعیت سالخورده بیشتر باشد، بار هزینه نگهداری، مراقبت‌های بهداشتی و هزینه‌های صندوق‌های بیمه هم بیشتر می‌شود.»

علی‌بنی مولفه مهم جمعیت از نظر کیفی را گروه سنی زیر ۱۵ سال عنوان می‌کند که آینده نیروی انسانی یک کشور به شمار می‌روند: «این افراد در آینده جایگزین نیروی کاری فعلی می‌شوند اما در کشوری مثل ژاپن با جمعیت بیشتر نسبت به ایران، ۱۶ درصد جمعیت زیر ۱۵ سال دارد و در ایران هم این عدد ۲۲ تا ۲۴ درصد است. جمعیت زیر ۱۵ سال ایران در سال‌های اخیر دو برابر کمتر شده و از ۴۳.۰۶ درصد دهه ۶۰ به ۲۴ درصد دهه ۹۰ رسیده است.»

این جمعیت‌شناس می‌گوید: «امروز جمعیت در حال فعالیت کشور نتیجه همان ۴۳.۰۶ درصد چهار دهه قبل است که تا چند سال آینده از دور خارج می‌شود. بنابراین آینده جوان ما با توجه به کاهش جمعیت زیر ۱۵ سال در معرض خطر است. به همین دلیل زمانی که عنوان می‌شود جامعه در حال پیرشدن است، زنگ خطر مشکلات از جمله کاهش فعالیت اقتصادی، اجتماعی و تولیدی، امنیت، نشاط اجتماعی و حتی نگهداری از والدین به صدا درمی‌آید. بسیاری از جوانان یا ازدواج نمی‌کنند یا تمایلی به داشتن چند فرزند ندارند. برخی هم تنها به داشتن یک فرزند رضایت می‌دهند. صدمات عاطفی این کاهش فرزندآوری و پیرشدن جمعیت در کشورهایمان از جمله آلمان و ژاپن قابل مشاهده و حتی نرخ افسردگی و خودکشی هم قابل توجه است.»

این عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین(ع) در پاسخ به این سؤال که برای جبران این سرمایه‌های انسانی جامعه و کاهش میانگین سنی، چند سال باید برنامه ریزی کرد تا به میانگین جوانی جمعیت رسید، می‌گوید: «در این مبحث، موضوع پنجره جمعیت مطرح است که شامل نیروی در حال فعالیت و زایش می‌شود. تعداد جمعیتی که در این دوره پنجره جمعیت قرار دارند، اگر باروری و فرزندآوری مناسبی داشته باشند، نسل بعدی را تامین می‌کنند وگرنه در آینده، مشکل ایجاد می‌شود.»

به گفته او هم اکنون این پنجره جمعیتی در کشور هشت تا ۱۵ سال است. بنابراین هر زن باید به طور متوسط بین سن ۱۵ تا ۴۹

سالگی حداقل ۲.۲ فرزند به دنیا بیاورد. یعنی نرخ باروری در هر ۱۰ زن باید ۲۲ فرزند باشد تا نسل بعدی جبران شود. اما این عدد اکنون در جامعه ما ۱.۷ است، یعنی همین حالا هم پنج فرزند از این عدد میانگین پنجره جمعیت عقب‌تریم.»

او مهم‌ترین آسیب در پنجره جمعیت را گرفتارشدن یک کشور در تله جمعیتی می‌داند: «اکنون کشوری مثل ژاپن با نرخ باروری ۱.۲ در این تله قرار گرفته است. در کشور ما هم اگر این عدد ۱.۷ نرخ باروری کاهش داشته باشد و به ۱.۵ برسد، وضعیت بغرنجی پیدا می‌کنیم.»

البته به گفته صالح قاسمی، کارشناس آمار و سیاست‌های جمعیتی ایران و جهان، نه فقط میانگین سنی کشور که تمام شاخص‌های جمعیت‌شناسی ایران هم رکوردهای حداقلی را ثبت کرده‌اند که در طول تاریخ کشور بی‌سابقه بوده است. او به همشهری می‌گوید: «امروز نرخ رشد جمعیت کشور ۰.۷ درصد است که برای نخستین بار به زیر یک درصد کاهش پیدا کرده. نرخ باروری هم ۱.۶ درصد به ازای هر زن است که پایین‌ترین حد ثبت شده در ایران است.»

او با بیان این که هم اکنون ۱۱ درصد جمعیت کشور بالای ۶۰ سال هستند، ادامه می‌دهد: «تا ۲۵ سال آینده نرخ سالمندی در کشور به بیش از ۳۰ درصد خواهد رسید و از هر سه ایرانی یک نفر بالای ۶۰ سال خواهد بود.»

به گفته او میانگین سنی کشور به ۳۴ سال رسیده و دیگر نمی‌توان ایران را به عنوان یک کشور جوان در نظر گرفت: «این روند سالخوردگی در تمام دنیا دیده می‌شود اما سرعت سالخوردگی جمعیت ایران بر خلاف دیگر کشورها بسیار بالاست و می‌تواند ما را به یک کشور فوق‌سالمند تبدیل کند.»

به گفته او مهم‌ترین تأثیرات سالخوردگی جمعیت در ایران، کاهش درآمد ناخالص ملی، نیازمندی کشور به واردات و نیروی کار خارجی، ایجاد گسست‌های فرهنگی با ورود نیروهای خارجی و چالش جدی و ورشکستگی احتمالی نظام تامین اجتماعی در دو دهه آینده خواهد بود و به این مسئله باید فشار قابل توجه به سیستم بهداشت و درمان را هم در نظر گرفت؛ چرا که هر سالمند حدود ۴.۵ برابر یک جوان هزینه‌های بهداشتی و درمانی خواهد داشت.»